

vackraste bilder av häckande fåglar, ♀ ruvande i boet, ♀ med ungar o. s. v. (jfr. t. ex. Arthur Cleveland Bent: Life Histories of North American Shore Birds och Pleske: Birds of the Eurasian Tundra). Sandlöparen är en ganska älsklig vadare och erbjuder genom att den inte är överhövan skygg — stundom häpnadsväckande orädd — tillfälle till intima studier ute i det fria.

Till frågan om större strandpiparens, *Charadrius hiaticula*, raser.

Av IVAR HORTLING.

Redan 1918 gjorde Palmén undert. uppmärksam på att större strandpiparen „enligt meddelande från Jägerskiöld sönderföll i två raser, en sydlig form med vinglängd 130—137, och en nordlig med vinge 120—129“. Alltså sedan dess har jag hållit öga på våra större strandpipare och skjutit en hel del, utan att komma till klarhet i frågan, särskilt med hänsyn till de i vårt land häckande strandpiparna. Undersökningen har försvårats genom att genomflyttning av dessa fåglar förekommer vid kusterna och inne i landet. Beträffande de nordfinska och lapska är frågan enklare, de sydfinska och vid västkusten häckande äro däremot svårare bestämda. Dock stå några säkra häckfåglar till mitt förfogande.

I Die Vögel der pal. Fauna II sid. 1534 skriver Hartert om den mindre rasen *Charadrius hiaticula tundrae* (Lowe) att den är en nordostlig, något mindre ras, som dessutom på översidan i allmänhet är mörkare, brunaktigare, åtminstone aldrig så ljus som den större *Ch. h. hiaticula* i allmänhet är. Vinglängden enligt Hartert 117—132, mest 125—129. 7 ägg från Jenissej och Petschora mäta $33.1—36.3 \times 24.4—25.7$ (Hartert l. c.).

Att jag icke kunnat märka, att de av mig skjutna fåglarna vore „brunare på ryggen än den större formen“, beror helt enkelt uppå, att vi inte hos oss hava den större formen som typisk, utan sannolikt i en mellanform, som i färg högst obetydligt skiljer sig från den bruna. Våra flesta större strandpipare tillhöra med andra ord rasen *tundrae*. Alla genomflyttare vid Uleåträsk voro *tundrae*, (jfr mitt arbete Oulujärvi). Den vid sydfinska kusten häckande har i

själva verket ljusare rygg och hjässa än lapska fåglar och alla genomflyttare. Dock bevisar en av mig den 29. VII vid Ytterö skjuten fågel med vingmått ♂ 135 att den större formen lever också vid vår västkust. Det i Zool. mus. förvarade materialet, 92 fåglar, upptager såväl lapska häckfåglar, genomflyttare vid kusterna och i inlandet, som sydfinska häckfåglar. Bland de omkring ett femtiotal av förf. undersökta genomflyttarna varierar vingmättet mellan 120—126, en och annan går upp till 128 och 130. Lapska häckfåglar (ett trettiotal undersökta) hava vingmått 122—130. Ett dussin sydfinska 124—135, bland dem som typ en häckfågel från Söderskär ♀ med vinge 135, ett annat ex. 134, ett tredje 133.

Frågan om större strandpiparens raser har behandlats av Lowe i Ibis (1914 s. 398): han föreslog att den brittiska rasen skulle heta Ch. h. major Seebohm. I Dansk Orn. For. Tidsskr. 1915 s. 161 sökte Schiøler påvisa att utom denna finnes den nordostliga rasen, som han kallade intermedius (och som återfinnes jämväl hos Jäger-skiöld-Kolthoff) ävensom en ras på Island och Grönland (Brehms „septentrionalis“). Namnet intermedius har senare på grund av prioritetslagen förkastats till förmån för namnet tundrae, och såsom ovan nämnts, har även Hartert accepterat rasen och namnet. Utförligt behandlar Finn Salomonsen spörsmålet i Journal für Ornithologie 1930 s. 65—72. Han har jämfört omkring 300 större strandpipare från olika länder och konstaterar att variationen i allmänhet är ganska obetydlig. Huvudvikten lägger han vid ryggfärgen och vinglängden som rasmärke. Danska, sydsvenska och tyska fåglar intaga en mellanställning med avseende på ryggfärgen: de i väster och sydväst häckande äro ljusast, nordostliga fåglar mörkast. De engelska äro de ljusaste, med en grå ton på ryggen och hjässan, de nordsvenska, nordnorska, nordfinska o. nordryska äro de mörkaste, de sakna all grå ton. Med avseende på ryggfärgen kan man alltså åtskilja tre former. Den engelska formen har en vinglängd 129—137, „mellanformen“ 127—139, de sammanfalla sålunda; tundrae 121—132, i regel 123—128. De ostbaltiska häckfågelnas betecknas som ett mellanting, „Ch. h. hiaticula ≅ tundrae“. Något särskilt namn förtjäna de ej, de hava samma ljusare ryggfärg som hiaticula men vingmättet är mindre, ungef. = tundrae (124—132). Att märka är att Salomonsen haft endast 11 baltiska belägg till sitt förfogande. Färöiska, isländska och grönländska exemplar äro i regel något mindre än danska.

Salomonsen föreslår för färöiska, isländska, grönländska och de vid Cumberland-Sund häckande namnet *Charadrius hiaticula psammodyroma* subsp. nov. Dessutom finnes enligt honom en ostasiatisk ras *placidus* samt en nordamerikansk *semipalmatus*.

Frågan för vårt vidkommande är närmast denna: till vilka raser höra våra häckfåglar av större strandpipare?

Enligt Jägerskiöld (Nordens Fåglar s. 242) bebor den större rasen Sverige åtminstone upp till Dalälven, södra Norge åtminstone upp till Jaederen, sydvästra Finland, Danmark och norra Tyskland. Den nordöstliga underarten bebor norra Sverige, norra Norge, Finland (Palmén i brev)¹⁾, Kolahalvön, norra Ryssland och Sibirien. Dess gränser mot huvudarten äro ej ännu fastställda och enstaka par äro i maj och juni funna på Ölands alvar. I Sverige häckar enl. Lönnberg (Sv. Fågl. s. 581) den större rasen „i landets södra delar, men den som är hemma i Lappland, hör otvivelaktigt till rasen tundrae“. De sydliga äro ljusa och hava i allmänhet längre vinge än de nordliga som äro mörkare och hava kort vinge. Ölands fåglar skola hava en mera sliten dräkt än lappländska skjutna vid samma tid. Var gränsen går mellan den större o. mindre rasens utbredningsområden fastställer inte heller Lönnberg.

För alla våra lapska fåglar är, såsom ovan redan framhållits den bruna ryggfärgen utmärkande. De hava även vingmått, som fullkomligt stämma överens med denna ras (120—130). De sydfinska äro obetydligt ljusare på ryggen och hjässan samt hava något längre vinge (124—135).²⁾ Sannolikt ansluta de sig närmast till den ostbaltiska populationen och kunde liksom denna betecknas *Ch. h. hiaticula* $\cong$ *tundrae*. Något särskilt namn få de ej, utan vi beteckna dem tillsvidare som *Ch. h. hiaticula*.

Större strandpiparen (den mörka, mindre rasen) häckar i Petsamo och finska lappmarken upp till Ishavskusten och i det inre i videregionen men även i låglandet vid älv. o. sjöstränder samt söderut i norra Finland i Kuolajärvi, Kuusamo, Pudasjärvi, Puolanka; den större o. ljusare rasen på Åland, längs Finska vikens sydkust och på utskären samt längs västkusten — arten finnes ända

¹⁾ I Palméns arkiv finnes en sammanställning av vingmått på i museet förvarade fåglar, sannolikt gjord just i och för detta meddelande.

²⁾ Enl. Pleske (Birds euras. tundra 1928 s. 236) skulle den nordöstliga rasen häcka också i Finska viken. Att kalla de sydfinska för *tundrae*, synes mig inte kunna motiveras.

uppe vid Bottenvikens nordända, sannolikt samma ras. Häckning inne i landet uppgiven från Ruokolaks (Palm. arkiv), om så verkligen är fallet, ligger antagandet närmast till hands, att det är den större rasen. Även i norra Tyskland har man konstaterat dess häckning i inlandet (Altvorpommern, Mecklenburg-Strelitz, Sydmecklenburg) och även i Sverige häckar den ju inne i landet.

Uppenbarligen utbreder sig den större rasen från söder och den mindre från norr (öster). Att storleksförhållandena ordna sig sålunda, är i och för sig ett märkligt faktum, man kunde snarare vänta det motsatta. Var gränsen går mellan de båda rasernas häckningszon i Finland kunna vi tillsvidare inte avgöra. Att de i det inre av N Finland häckande fåglarna tillhöra rasen tundrae, är uppenbart. Men det är tillsvidare omöjligt att säga, huru långt norrut den långa västkusten häckande större rasen går, sannolikast synes det mig att hela västkusten befolkas av denna. I vad mån äggmäten härvidlag kunna lämna något besked, framgår av följande.

Enl. A' Practical Handbook av Witherby mäta 100 brittiska ägg i medeltal 35.9×25.9 ; max. 39×26.5 och 37×28.5 ; min. 32.2×25 och 32.7×24 . Enligt Wasenius (i brev) mäta 51 ägg från Åland och Töfsala samt Helsingforstrakten i medeltal 33.99×24.75 ; max. 37.8×25.9 , min. 31.5×23 ; 34 lapska ägg i medelt. 33.95×24.3 , max. 37.4×25.4 , min. 31.6×23.3 ; Sotkamo 4 ä. $32.3-33.7 \times 24.1-24.5$; Haukipudas, Karlö, Siikajoki 12 ä. i medelt. 34.45×24.36 , max. 36.8×25 , min. 32.9×23.4 . Enl. Pousar mäta 8 lapska ägg i medelt. 33.87×24.72 , max. 34.8×25 , min. 33×24.2 ; 12 st. ägg från Korsnäs 32.81×24.19 , max. 34.5×24.6 , min. 32.1×23.8 . Enligt Lindfors 10 ä. från Korsnäs max. 35.8×25.6 , min. 33.3×24.4 . Mäntyluoto 4 ä. $33.3-34.6 \times 24.5-24.9$; Ytterö 4 ä. $32.5-32.8 \times 24-25$.

Alltså:

Åland	33.99×24.75	max. 37.8×25.9 ,	min. 31.5×23
Lappland	33.95×24.3	” 37.4×25.4	” 31.6×23.3
	33.87×24.72	” 34.8×25	” 33×24.2
Karlö etc.	34.45×24.36	” 36.8×25	” 32.9×23.4
Korsnäs	32.81×24.19	” 34.5×24.6	” 32.1×23.8
		” 35.8×25.6	” 33.3×24.4
Mäntyluoto		” 34.6×24.9	” 33.3×24.5
Ytterö		” 32.8×25	” 32.5×24
Engelska	35.9×25.9	” 39×28.5	” 32.2×24

Vi kunna på grund av ovanstående fastslå att brittiska ägg äro rätt mycket större i medeltal och uppvisa betydligt större maximimått än finska överhuvud, vilket uppenbarligen står i samband med att den brittiska rasen är större. Vad lappländska och övriga finska ägg vidkommer, säga måtten knappast någonting annat än att de variera mellan $31.5-37.8 \times 23-25.9$ mm. Sydsvenska ägg synas uppnå samma maximimått som våra från Åland, minimilängd är också precis densamma; tjockleken är däremot något mer betydande, max. 26.3, min. däremot förvånansvärt litet, 21.5 (de flestas tjocklek skall dock vara omkr. 25). Det förtjänar att framhållas, att enligt Jägerskiöld-Kolthoff ägg från Lappland i regel äro något mindre och något mörkare än de från mellersta och södra Sverige: 33.2×24 mot 34.4×25 . Måhända och sannolikt skola stora serier av lapska ägg även i vårt land avspegla rasskillnaden mellan våra båda strandpipareraser, sammanställningen här ovan pekar ju också ditåt.

Zusammenfassung. In Finnland begegnen sich die beiden Rassen *Charadrius hiaticula tundrae* und *Charadrius h. hiaticula*: die lappländischen Brutvögel sind oben braun, Flügellänge 120—130; die südfinnischen sind etwas lichter auf Rücken und Scheitel, Flügellänge 124—135. Letztere Form eher ein Mittelglied zwischen westeuropäischen typischen und der nordöstlichen Rasse, und könnte als *Ch. h. hiaticula* $\cong$ *tundrae* charakterisiert werden. Einen besonderen Namen verdienen sie nicht und werden hier *hiaticula* genannt. Diese Form brütet auch an der Westküste, wo ich z. B. am 29. VII 26 ein ♂ mit Flügellänge 135 erlegt habe. Wie weit nach Norden diese Form geht, ist einstweilen nicht möglich zu entscheiden. (Halsbandregenpfeifer brüten bis nach der Nordspitze des Bottnischen Meerbusens, wahrscheinlich gehören alle Bewohner unserer Westküste der Rasse *hiaticula*).